

Użycie programów komputerowych do nauki języka angielskiego: Anki

MARCIN JURKOWICZ

Rozpatrując rolę nowych technologii w edukacji językowej, warto odwołać się do dorobku dawnych pedagogów – z czasów, kiedy symbolem nowoczesności nie był tablet czy smartfon, lecz telegraf. Mimo wielkiego postępu technicznego wypracowane przez nich podstawy metod nauczania języków obcych pozostają aktualne, a opanowanie słownictwa nadal uważa się za fundament znajomości języka.

Nadrzędną rolę słownictwa w stosunku do pozostałych elementów języka podkreślali już m.in. Francisco Piferrer i Alfredo Carricaburu. Wyrażali oni opinie, że nie da się komunikować, używając tylko gramatyki¹. Natomiast za pomocą samego tylko słownictwa komunikacja jest jak najbardziej możliwa. Mimo że prosta i wybrakowana, pozbawiona wielu istotnych szczegółów, takich jak na przykład wyrażanie aspektu lub czasu, może mimo wszystko być efektywna. Carricaburu zwracał uwagę, że najpierw uczymy dziecko mówienia, a dopiero później gramatyki². Dlatego też w nauce języków obcych przyswajanie słownictwa nabiera ogromnej wagi. Cóż bowiem z tego, że osoba ucząca się, mówiąc potocznie, „zna” wszystkie czasy gramatyczne, zdania warunkowe czy stronę bierną, skoro jej słownictwo jest bardzo ubogie i przez to nie jest ona w stanie przekazać istotnych dla siebie treści. Ponadto warto zadać sobie pytanie, czy opanowanie gramatyki jest w ogóle możliwe bez odpowiedniej znajomości słownictwa. Trzeba przecież znać słowa języka obcego, którego się uczymy, aby móc budować sensowne i bogate w treści zdania i w ten sposób ćwiczyć i utrwalać gramatykę. O nauczaniu słownictwa pisano już wielokrotnie, w tym na łamach *Języków Obcych w Szkole*³. Niniejsze opracowanie wpisuje się w dyskusję, jaka toczy się wśród nauczycieli, na temat tego, co należy zrobić, żeby pomóc osobom uczącym się języka angielskiego zapamiętywać obce słowa w sposób efektywny.

Przede wszystkim nauka słownictwa powinna być przemyślana. Jak wiadomo, jednym z czynników, które warunkują przejście nauczanego słownictwa do pamięci długotrwałej, jest powtarzanie materiału. Najbardziej rozpowszechnionym chyba sposobem stosowanym przez uczniów jest zapisywanie słownictwa w zeszytach lub notatniku w dwóch kolumnach. Może to być słowo angielskie obok polskiego tłumaczenia lub obok angielskiej definicji. Następnie osoba ucząca się zakrywa jedną kolumnę i próbuje przypomnieć sobie niewidoczne

1 Cyt. za: T. Chudak, Między indywidualnym i konkretnym a ogólnym i abstrakcyjnym: rola metody w nauczaniu języków obcych, „Języki Obce w Szkole” nr 1/2018, s. 71.

2 Ibidem.

3 Np. A. Seretny, Stopień trudności słowa w perspektywie glottodydaktycznej, „Języki Obce w Szkole” nr 1/2016, s. 17-25.

słowa, zaczynając od wyrazów polskich, od angielskich lub od ich definicji. Używanie takich list nie wydaje się jednak metodą szczególnie efektywną. Przede wszystkim dlatego, że słowa, z których ułożona jest lista zapisana na kartce papieru, nie mogą zmienić swojego położenia, są zawsze powtarzane w tej samej kolejności. Uczeń może co najwyżej zmienić punkt startowy powtarzania, czyli zacząć się uczyć/powtarzać albo od początku listy, albo od jej końca. W związku z tym istnieje duże prawdopodobieństwo, że po jakimś czasie mózg ucznia zacznie zapamiętywać słowa będące częścią takiej listy także na podstawie ich położenia w stosunku do innych wyrazów znajdujących się na tej liście. Uczeń może zapamiętać na przykład, że ostatnia pozycja na liście to konkretne słowo bądź wyrażenie tylko dlatego, że jest ono ostatnim elementem listy, a nie z powodu znajomości jego znaczenia. Stanowi to poważny problem, ponieważ w czasie rzeczywistej konwersacji lub czytania tekstu w języku obcym słowa nie występują przecież w stałej kolejności, jako niezmienna lista. Pojawiają się najprawdopodobniej w kolejności zupełnie innej niż ta na liście osoby uczącej się, co może prowadzić do kłopotów ze zrozumieniem znaczenia. Rozwiązaniem tego problemu jest oczywiście używanie fiszek ze słownictwem – kupionych lub wykonanych samodzielnie. Fiszki, które są w istocie małymi kartkami, można tasować, a tym samym zmieniać ich położenie względem siebie, tak aby w każdej wykonywanej powtórcie pojawiały się w innej kolejności, w ten sposób unikając problemu opisanego powyżej. Jednak i papierowe fiszki nie wydają się rozwiązaniem idealnym.

Repetitio est mater studiorum

Istotnym czynnikiem wpływającym na utrzymanie się przyswajanego słownictwa w pamięci długotrwałej jest tzw. system planowanego powtarzania (ang. *spaced learning*). Polega on na wykonywaniu powtórek rozłożonych w czasie i koncentrowaniu się głównie na tym materiale leksykalnym, który sprawia osobie uczącej się najwięcej trudności. Jest to oczywiście możliwe w przypadku fiszek papierowych. Uczeń może na przykład polegać na swoim instynkcie i czując, że zna już dobrze pewne słowo lub wyrażenie, odłożyć je po prostu na bok, wykonując jednocześnie częstsze powtórki z materiałem dla siebie trudniejszym.

System powtórek oparty na instynkcie osoby uczącej się może jednak zawieść, gdy uczeń zmagają się z nauką większej liczby słów, np. kilkuset lub nawet kilku tysięcy. Wśród stert kartek ze słownictwem trudno może być mu zdecydować, czy nadeszła już odpowiednia pora, żeby zacząć powtarzać ten albo tamten zestaw fiszek.

Aby uniknąć takich trudności, można zastosować bardziej sformalizowane i profesjonalne systemy planowanego powtarzania. Dobrym przykładem może być znany system Sebastiana Leitnera⁴, z powodzeniem używany w zestawach fiszek wydawanych przez wydawnictwo Cztery Głowy, który uczeń może bez większych problemów zaadaptować do własnych potrzeb, używając fiszek wykonanych własnoręcznie przez siebie. System Leitnera oparty jest na regułach wskazujących osobie uczącej się, kiedy dana partia słownictwa powinna być powtarzana (w systemie Leitnera są to oczywiście reguły dotyczące umieszczania kartoników w kolejnych szufladkach lub przegródkach). Jednak i szufladki Leitnera mogą okazać się niewystarczające w przypadku dużej ilości słownictwa, powodując chaos organizacyjny, który niekorzystnie wpływa na efektywność uczenia się. Używanie papierowych fiszek do nauki słownictwa wymaga miejsca na setki, jeśli nie tysiące, kartoników, co może prowadzić do gubienia fiszek. Nie każdy uczeń jest także w stanie efektywnie zarządzać tak dużą liczbą kartoników z materiałem leksykalnym. Dlaczego zatem nie ułatwić sobie życia i nie uciec się do pomocy komputera?

Istnieje wiele różnych programów komputerowych oferujących systemy planowanego powtarzania i umożliwiających naukę słownictwa. Przede wszystkim warto wspomnieć tutaj o rodzimym programie SuperMemo, którego autorem jest Piotr Woźniak⁵. Jego SuperMemo for Windows, choć – moim zdaniem – niewątpliwie najbardziej zaawansowane wśród tych programów, nie jest jednak do końca bezpłatne. Niektóre jego starsze wersje są dostępne w Internecie jako *freeware*. Jednak najnowsze wersje kosztują całkiem sporo⁶, co może być przeszkodą w wykorzystywaniu ich przez uczniów. Wersja SuperMemo UX, choć bezpłatna⁷, jest znacznie uboższa w opcje od wielu innych programów tego typu, włączając w to także SuperMemo for Windows. Natomiast bezpłatnym i wyposażonym w wiele użytecznych opcji, wartym polecenia

4 Sebastian Leitner (1919-1989) – niemiecki publicysta, twórca metody nauczania słownictwa polegającej na użyciu fiszek i wykorzystującej system planowanego powtarzania.

5 Całkiem wyczerpująca lista znajduje się tu: https://en.wikipedia.org/wiki/List_of_flashcard_software

6 <http://www.super-memo.com/supermemo17.html>

7 <https://www.supermemo.pl/supermemo-ux>

8 <https://apps.ankiweb.net/>

programem, który można wykorzystać z uczniami, jest Anki⁸.

Co może Anki?

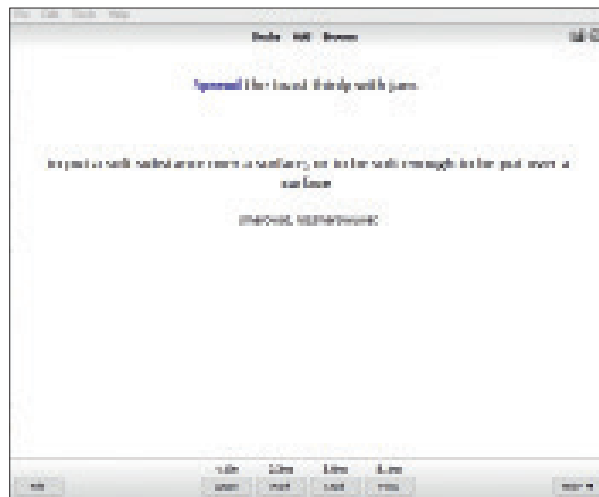
Twórcą programu Anki jest Damien Elmes⁹. Program ma tę zaletę, że dostępny jest dla wielu platform: Windows, Mac, Linux, Android, iPhone¹⁰, oraz przez przeglądarkę internetową, co bardzo ułatwia jego użycie i sprawia, że bez większych trudności można się uczyć w różnych sytuacjach poza zajęciami, np. w czasie podróży. Po założeniu bezpłatnego konta na specjalnej stronie¹¹ można poza tym synchronizować powtórki i fiszki przez Internet. Algorytm sterujący planowaniem powtórek użyty w programie Anki oparty jest na jednym ze starszych algorytmów SuperMemo. Program umożliwia samodzielne konstruowanie quizów typu pytanie-odpowiedź, a zatem automatyzuje i upraszcza użycie papierowych fiszek, które są oparte właśnie na takim schemacie quizu. Rycina 1. przedstawia przykładowy ekran Anki w momencie pojawienia się pytania:

RYC. 1

Jak widać, użytkownik otrzymuje przykładowe zdanie z brakującym wyrazem oraz angielską definicję i polskie tłumaczenie. Na podstawie tych informacji oraz kontekstu zdania, gdzie wpisana jest pierwsza litera wyrazu, powinien przypomnieć sobie odpowiednie słowo,

zn. *spread*. Następnie należy sprawdzić, czy odpowiedź jest prawidłowa, używając przycisku *Show Answer*¹². Rycina 2. przedstawia ekran Anki pokazujący prawidłową odpowiedź:

RYC. 2

Na dole widać cztery przyciski, które symbolizują oceny odpowiedzi ucznia, a cyfry nad nimi to przybliżony czas, jaki upłynie do następnej powtórki tego słowa. Należy dodać, że jest to już czwarta powtórka tej fiszki, dlatego przedziały czasowe za poprawne odpowiedzi są tak długie. Dla przykładu: jeśli osoba ucząca się nie miała żadnych trudności z wyborem poprawnej odpowiedzi, należy wybrać przycisk *Easy*, co oznacza, że następna, piąta powtórka tej fiszki pojawi się za około osiem miesięcy. W przypadku braku lub błędnej odpowiedzi wybór przycisku *Again* spowoduje wykonanie powtórki za około dziesięć minut. W ten sposób komputerowy algorytm steruje częstotliwością powtórek, wyznaczając częstsze powtórki fiszkom, których słuchacz nie zna lub zna je słabo, a pomijając fiszki, które są już w miarę dobrze opanowane, co oszczędza czas w procesie nauki i pozwala skoncentrować się na najtrudniejszym materiale leksykalnym.

Przedstawione zdjęcia pokazują tylko możliwy przykład pary pytanie-odpowiedź. Nie musi ona być wcale aż tak skomplikowana. Może to być po prostu para: słowo polskie-słowo angielskie. Anki oferuje wiele możliwości

⁹ Damien Elmes pochodzi z Australii, gdzie ukończył studia informatyczne. Po przeprowadzce do Japonii w celu nauczania języka angielskiego zaczął studiować język japoński. Rozpoczął prace nad Anki, jako narzędziem, które mogłoby pomóc mu w nauce języka japońskiego. Wkrótce projekt rozrósł się, a program Anki stał się uniwersalnym narzędziem do nauki słownictwa.

¹⁰ Wersja na iPhone jest płatna.

¹¹ <https://ankiweb.net/about>

¹² W artykule prezentowana jest wersja Anki w języku angielskim, ale dostępna jest też wersja w języku polskim.

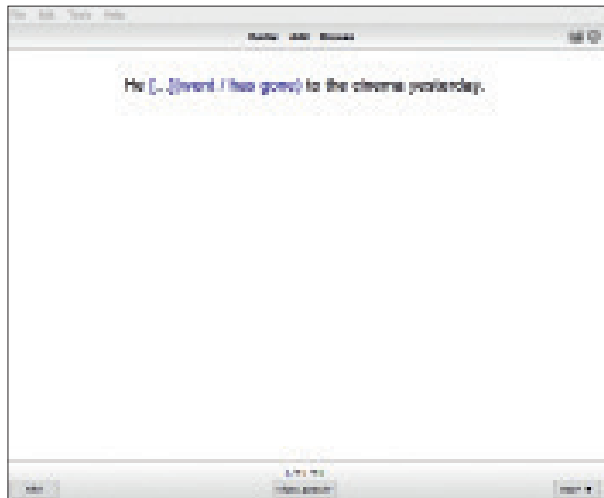
edycji ekranu pytania i odpowiedzi, co oznacza, że użytkownik może zaplanować, jakie informacje mają się tam znaleźć, właściwie bez ograniczeń. Na przykład można dowolnie wybierać czcionki i ich wielkość, dodawać kolory, a także dźwięki i zdjęcia, oraz wybierać ich położenie na ekranie. Możliwe jest także tworzenie quizów sprawdzających pisownię wyrazów oraz automatyczne tworzenie ćwiczeń typu *cloze*. Ponadto na stronie Anki pobrać można bezpłatne dodatki¹³, które zwiększają funkcjonalność programu. Godny polecenia jest zwłaszcza dodatek o nazwie *AwesomeTTS*, dzięki któremu można korzystać z bezpłatnych usług internetowych, umożliwiających automatyczne odczytywanie nauczanego materiału leksykalnego, co jest niezwykle istotne przy ćwiczeniu prawidłowej wymowy oraz rozumienia ze słuchu. Warto dodać, że poprzez dodanie zdjęć, ilustracji lub dźwięków w łatwy sposób można dostosować ćwiczony materiał leksykalny do własnych potrzeb, nadając mu charakter indywidualny i istotny dla użytkownika. Ponadto użycie dźwięków i obrazów czyni proces nauki bardziej efektywnym, zwłaszcza dla wzrokowców i słuchowców. Wszystko to ułatwia zapamiętywanie materiału leksykalnego.

Anki ma również bogatą w opcje przeglądarkę umożliwiającą przeglądanie nagromadzonych fiszek i dodawanie do nich etykiet lub krótkich opisów informacyjnych. Program ułatwia także wykonywanie powtórek na dowolnie wybranych podzbiorach fiszek. Uczący się może na przykład wybrać do powtórek jedynie fiszki oznaczone etykietą *cooking*, w ten sposób ćwicząc tylko materiał leksykalny związany z gotowaniem. Możliwy jest także „import” oraz „eksport” całego materiału, który w ten sposób może być przenoszony pomiędzy programami Anki zainstalowanymi na różnych komputerach.

Użycie Anki może być bardzo pomocne podczas kursu językowego. Moim zdaniem, już na samym początku należy poinformować uczniów o istnieniu takiego programu i o oferowanych przez niego możliwościach i udogodnieniach. Oczywiście to, czy grupa będzie skłonna używać tego typu programu, zależy od wielu czynników, z których najważniejszy wydaje mi się wiek uczących się osób. Z mojego doświadczenia wynika, że łatwiej jest przekonać do Anki osoby młodsze. Starsi słuchacze preferują częściej bardziej tradycyjne metody zapisu słownictwa, takie jak wspomniane dwujęzyczne listy słów. Może to jednak zależeć także od indywidualnych upodobań niezwiązanych

z wiekiem. Zakładając jednak, że prowadzona przez nas grupa zainteresuje się użyciem takiego programu, pokażemy, jak można go efektywnie wykorzystać w czasie zajęć.

Po pierwsze, dobrze jest zasugerować uczniom, aby notowali nowe słownictwo bezpośrednio w programie Anki, wpisując materiał leksykalny do pól pytanie-odpowiedź. W ten sposób oszczędzają czas. Anki jest bardzo efektywnym programem do uczenia się słownictwa, ale żeby móc go wykorzystać, trzeba materiał leksykalny do niego najpierw wprowadzić, co może być czasochłonne. Zapisywanie słów na kartce czy w zeszytach, a potem przenoszenie do Anki, niepotrzebnie ten czas wydłuża. Wpisany bezpośrednio do programu, materiał leksykalny jest od razu gotowy do uczenia się i testowania w postaci quizów pytanie-odpowiedź. Można go też zilustrować zdjęciami i obrazkami pomagającymi zapamiętać znaczenie albo od razu na lekcji w czasie wpisywania słów, albo stopniowo – w trakcie kolejnych powtórek. Każda fiszka umieszczona w programie Anki da się bardzo łatwo i szybko edytować. Pamiętam jedną grupę słuchaczy, których przygotowywałem do egzaminów językowych STANAG¹⁴ w Wojskowej Akademii Technicznej w Warszawie. Byli to przeważnie dość młodzi żołnierze, otwarci na nowe technologie. Już po tygodniu wszyscy mieli w swoich laptopach lub tabletach zainstalowany program Anki, do którego na bieżąco wpisywali nowe słownictwo pojawiające się na zajęciach. Z moich obserwacji wynika, że ułatwiło im to i przyspieszyło nauczanie się zadanego materiału leksykalnego.

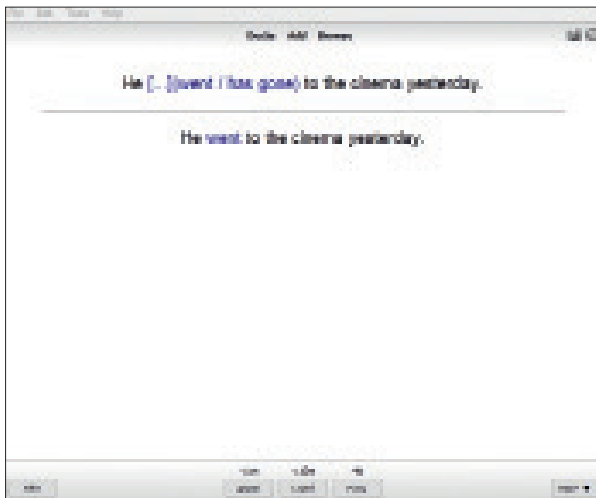
RYC. 3

13 <https://ankiweb.net/shared/addons/>

14 Określenie STANAG pochodzi od początkowych liter angielskiej nazwy Standardization Agreement. Jest to umowa standaryzacyjna określająca procedury, pojęcia oraz procesy wspólne dla wszystkich członków NATO, co dotyczy także kwalifikacji językowych. W Polsce egzaminy językowe według normy STANAG 6001 są potwierdzeniem kwalifikacji językowych uznawanym w resorcie obrony narodowej. Mogą być także wymagane od kandydatów ubiegających się o przyjęcie na różnego rodzaju kursy oficerskie oraz do uczelni wojskowych.

Innym sposobem użycia Anki jest samodzielne przygotowywanie dla uczniów quizów ze słownictwem. Takie pliki mogą być potem łatwo dołączane do programu, umożliwiając osobom uczącym się wykonywanie powtórek w celu uczenia się lub testowania wyrazów. Można w ten sposób przygotowywać zestawy słownictwa wymaganego na egzaminie. Warto podkreślić, że Anki może służyć także do nauki i testowania struktur gramatycznych, na przykład za pomocą ćwiczeń typu cloze. Ryciny 3. i 4. pokazują przykład takiej fiszki:

Jak widać, fiszka testuje w prosty sposób użycie czasów Past Simple i Present Perfect Simple. Rycina 4. pokazuje odpowiedź pojawiającą się, kiedy uczeń naciśnie przycisk *Show Answer*. Należy zwrócić uwagę, że w odróżnieniu od opisanego przykładu ze słownictwem, w przypadku tej fiszki gramatycznej jest to dopiero pierwsza powtórka, a zatem proponowane przez program przedziały czasu dla następnych powtórek są znacznie krótsze. Jeśli to ćwiczenie jest bardzo łatwe dla użytkownika, po wyborze odpowiedzi *Easy* fiszka pojawi się w powtórkach za cztery dni.

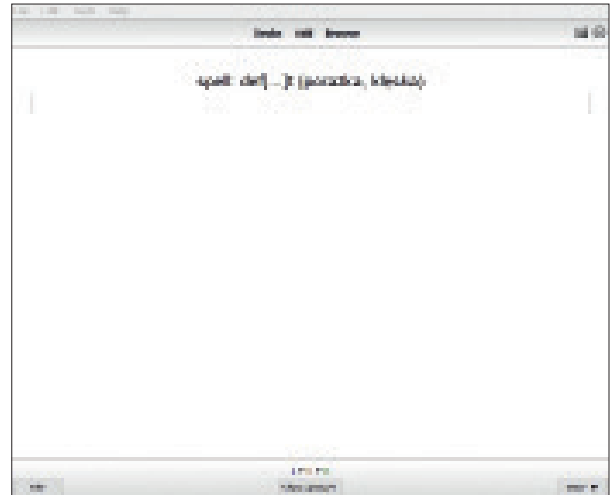

RYC. 4

Poza tym, jak już wspomniano, Anki umożliwia przygotowywanie quizów umożliwiających testowanie pisowni wyrazów. Rycina 5. pokazuje przykład takiego ćwiczenia, w którym osoba ucząca się ma sprawdzić swoją znajomość pisowni wyrazu *defeat*:

Załóżmy, że użytkownik popełnił błąd w czasie wpisywania tego wyrazu, zapisując go jako *defeet*. Na Rycinie 6., pokazującej odpowiedź, widać, że Anki podświetlił na czerwono źle wpisaną samogłoskę. Jednocześnie poniżej podał także prawidłową pisownię wyrazu, zaznaczając na szaro właściwą literę. W tej sytuacji, z powodu

popełnionego błędu, uczący się wybierze najprawdopodobniej odpowiedź *Again*, co sprawi, że Anki wprowadzi tę fiszkę ponownie do powtórek już za około minutę.

RYC. 5

RYC. 6

Systematyczność kluczem do sukcesu

Podsumowując, należy podkreślić, że praca z takim programem jak Anki ma sens tylko wówczas, kiedy jest regularna. Powtórki trzeba wykonywać codziennie lub prawie codziennie. Robienie dłuższych przerw, na przykład wykonywanie quizów raz lub dwa razy w tygodniu, prowadzi do nagromadzenia się powtórek z dni, w czasie których użytkownik nie pracował z programem. Przy długich przerwach i dużej liczbie ćwiczonych wyrazów, w powtórkach może się nagromadzić nawet kilkaset fiszek. Wykonanie tylu powtórek w ciągu jednego dnia może być dla

większości uczniów bardzo męczące i zniechęcające. Ponadto jest też mało efektywne: w ten sposób użytkownik zakłóca pracę przemyślanego algorytmu wyznaczającego optymalne daty, kiedy powtórki mają być wykonane. Jest to ten aspekt użycia programu Anki, na który należy uczniom zwrócić uwagę już na samym początku nauki, motywując ich do systematycznej pracy nad słownictwem tą metodą.

DR MARCIN JURKOWICZ Absolwent Instytutu Anglistyki UW, podyplomowych studiów z zakresu metodyki nauczania języka angielskiego oraz terapii pedagogicznej. Lektor języka angielskiego z wieloletnim doświadczeniem w warszawskich uczelniach wyższych, obecnie w Studium Języków Obcych Akademii Sztuki Wojennej. Posiada certyfikat CELTA (Certificate in Teaching English to Speakers of Other Languages) i jest egzaminatorem STANAG.